

Via deze nieuwsbrief worden alle betrokkenen met regelmaat geïnformeerd over de drie verschillende sporen van het omgevingsproces Ternaard.

De drie sporen gaan over het vergunningetraject (RCR), het Ontzorgingsspoor en de Investeringsagenda. Deze nieuwsbrief wordt verstuurd door de gemeente Noardeast-Fryslân in samenwerking met de andere partijen: het ministerie van EZK, de NAM, de provincie Fryslân en It Wetterskip Fryslân.

In deze editie van de nieuwsbrief staan de volgende onderwerpen:

1. Rijkscoördinatieregeling: Waar staan we?
2. Motie over lopende onderzoeken
3. Planning Gebiedscommissie i.o. Ternaard
4. Jaarverslag Gebiedscommissie en Gebiedsfonds 2020
5. "Waddengaswinning moet je kunnen verantwoorden"
6. Bodemdaling Ternaard en Dongeradielen - verschillen en overeenkomsten
7. Even voorstellen: Emile Hendriks in 4 vragen

Rijkscoördinatieregeling: Waar staan we?

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

Voorontwerp inpassingsplan

Adviezen op het voorontwerp inpassingsplan en het winningsplan zijn ingediend door Rijkswaterstaat, Wetterskip, gemeente Noardeast-Fryslân en provincie Fryslân.

In deze adviezen staan vragen en aandachtspunten. Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) is nu bezig alle vragen en aandachtspunten door te nemen. Bij het voorontwerp inpassingsplan wordt bij elke vraag en advies, samen met de NAM en het ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK), gekeken naar een passende reactie. Ook of deze reactie betekent dat het voorontwerp inpassingsplan wordt aangepast.

Dit wordt opgeschreven in een grote tabel, de zogenaamde 'Nota van antwoord op de vooroverlegreacties'. Deze nota wordt ook ter inzage gelegd. Zo kan iedereen zien wat er gedaan is met alle vragen en aandachtspunten.

Winningsplan

Het winningsplan en de adviezen hierop door de decentrale overheden, Staatstoezicht op de Mijnen (SodM), Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek (TNO) en Technische commissie bodembeweging (Tcbb), zijn voor advies voorgelegd aan de Mijnraad.

De Mijnraad heeft eind december 2020 advies uitgebracht.

Wat zijn de volgende stappen?

- *Opstellen van ontwerp-inpassingsplan en ontwerp-besluiten*
  - Het voorontwerp-inpassingsplan wordt aangepast en de nota van antwoord wordt definitief gemaakt;
  - De nieuwe versie van het voorontwerp-inpassingsplan heet een ontwerp-inpassingsplan (OIP). Het ontwerp-inpassingsplan zal samen met de overige ontwerp-besluiten ter inzage liggen voor inwoners en belangenorganisaties;
  - Vanuit de verschillende afdelingen binnen de ministeries van EZK en BZK kijken diverse inhoudelijke experts mee met dit ontwerp-inpassingsplan;
  - Na ontvangst van het Mijnraadadvies op het winningsplan, zijn alle adviezen van de wettelijke adviseurs binnen bij het ministerie van EZK.
Dan kan vanuit het ministerie het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan worden opgesteld;
  - De overige benodigde ontwerp-besluiten worden opgesteld door het ministerie van EZK en de andere bevoegde gezagen

Wat is ook maar weer...

Het (*voor-*)*ontwerp inpassingsplan* is een ruimtelijk plan om de aanleg van een nieuwe aardgaslocatie tussen Ternaard en Wierum, een pijpleiding tussen Ternaard en Moddergat en aanpassing van de locatie Moddergat mogelijk te maken.

Het *winningsplan* is het document waarin NAM de productie van aardgas uit het Ternaard-veld beschrijft en waar de minister instemming op moet verlenen. Voor de eventuele gaswinning is het nodig dat er een inpassingsplan en een winningsplan worden vastgesteld die beide rechtsgeldig zijn.

(de gemeente Noardeast-Fryslân, de provincie Fryslân en het Wetterskip Fryslân). Soms moet een besluit wachten totdat het ontwerp-inpassingsplan er ligt. Voor de besluiten van de gemeente, de provincie en het Wetterskip is dat niet het geval. Deze worden dan ook iets eerder afgerond, maar gaan gelijktijdig met het OIP ter inzage.

- **Terinzagelegging**
Het ontwerp-instemmingsbesluit en alle stukken die daaraan ten grondslag liggen zoals de adviezen, worden ter inzage gelegd. De terinzagelegging is gepland na de zomer van 2021 (onder voorbehoud). Op het moment dat hier meer duidelijkheid over is, geven wij aan waar u informatie kunt vinden over deze terinzagelegging.

Motie over lopende onderzoeken

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

Recent is een motie ingediend en aangenomen door leden van de Tweede Kamer waarin de minister van Economische Zaken en Klimaat wordt verzocht om geen onherroepelijke besluiten te nemen voor zover het mijnbouwactiviteiten betreft voordat de onderzoeken naar het 'hand aan de kraan'-principe, de effecten van de gestapelde mijnbouw en de zeespiegelstijging aan de Tweede Kamer zijn voorgelegd.

De motie heeft geen invloed op de RCR procedure en het Omgevingsproces Ternaard

De minister voert de motie uit door op korte termijn een brief aan de Tweede Kamer te sturen. Zodra de brief openbaar is, zal deze op de website van de gemeente Noardeast-Fryslân worden geplaatst.

Het 'hand aan de kraan'-principe geldt sinds 2006 en schrijft voor welke gebruiksruimte er is voor de gaswinning onder de Waddenzee zonder dat dit leidt tot schade aan de natuur. Met de brief wordt de Kamer geïnformeerd over de bevindingen van het wetenschappelijke adviescollege dat vorig jaar is ingesteld door de minister van Economische Zaken en Klimaat om de effectiviteit van het 'hand aan de kraan'-principe te beoordelen, zowel terugkijkend als met het oog op de toekomst. Daarnaast wordt ingegaan op de nieuwste inzichten vanuit de kennisinstellingen omtrent de verwachte zeespiegelstijging en de wijze waarop cumulatie (stapeling) van effecten van de delfstoffenwinning met andere economische activiteiten in de Waddenzee wordt getoetst en gemonitord binnen het huidige beleid.

Planning Gebiedscommissie i.o. Ternaard

provinsje fryslân
provincie fryslân

Aangepaste planning Gebiedscommissie Ternaard i.o.

Bij de start van de Gebiedscommissie Ternaard i.o. was het de intentie om in juni 2021 het conceptvoorstel, waarin de uitgangspunten voor de spelregels staan vermeld, aan het Fries Bestuurlijk Overleg Ternaard te overhandigen. Gezien de coronamaatregelen zijn er een aantal bijeenkomsten begin dit jaar doorgeschoven. De Gebiedscommissie vindt het belangrijk om fysiek bij elkaar te kunnen komen. Kwaliteit gaat boven snelheid en er wordt waarde aan gehecht om de energie en aandacht voor dit onderwerp vast te houden. Dit betekent dat de planning is aangepast en dat de Gebiedscommissie er vanuit gaat dat eind 2021 het voorstel aangeboden kan worden aan het Fries Bestuurlijk Overleg.

Bijeenkomsten Gebiedscommissie i.o.

De Gebiedscommissie i.o. komt dit jaar nog een aantal keer bijeen. De drie themawerkgroepen, Energietransitie, Sociaaleconomische vitaliteit en Verzilting, bespreken en presenteren hun ideeën in deze bijeenkomsten.

Betrokkenheid inwoners

Om inwoners en andere belanghebbenden goed te betrekken en te informeren over de voortgang van de Gebiedscommissie i.o. worden dit najaar twee inwonersbijeenkomsten georganiseerd. In de eerste bijeenkomst worden de tussentijdse bevindingen uit de drie themawerkgroepen gepresenteerd en wordt inwoners gevraagd daar inhoudelijk op te reageren. Tijdens de tweede bijeenkomst wordt het eindresultaat gepresenteerd. Eind 2021 wordt het voorstel aan het Fries Bestuurlijk Overleg aangeboden. Op deze manier sluit het voorstel zoveel mogelijk aan bij de wensen en ideeën uit de omgeving.

Hopelijk kunnen deze inwonersbijeenkomsten op diverse locaties in het gebied worden georganiseerd. Maar er zal ook dan rekening worden gehouden met de dan geldende maatregelen omtrent het coronavirus.

Via onder andere deze nieuwsbrief wordt u op de hoogte gehouden waar en wanneer de inwonersbijeenkomsten zullen plaatsvinden.

1e kwartaal
Bijeenkomsten
Gebiedscommissie i.o.

2e kwartaal
Bijeenkomsten
Gebiedscommissie i.o.

3e kwartaal
Bewonersbijeenkomst 1
Consultatieronde

4e kwartaal
Bewonersbijeenkomst 2
Presentatie advies
Opleveren conceptvoorstel

Op de website van de gemeente Noardeast-Fryslân staat het [jaarverslag over 2020](#). In dit jaarverslag over de Gebiedscommissie en het Gebiedsfonds wordt beschreven welke stappen er in 2020 zijn gezet, hoeveel bijeenkomsten er zijn geweest van de verschillende werkgroepen en besturen, op welke manier is gecommuniceerd en wat de kosten waren.

Dit jaar kregen we te maken met de coronapandemie. Dit heeft ook effect gehad op het verloop van dit proces. In het vorige item kunt u de aangepaste planning vinden van de Gebiedscommissie Ternaard i.o.

“Waddengaswinning moet je kunnen verantwoorden”

NAM Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V.

Erwin Bruinewoud is naast zijn betrokkenheid bij het Omgevingsproces Ternaard, sinds vorig jaar september ook de ecologie & omgevingscoördinator voor de winning van het Waddengas.

Kun je in het kort uitleggen wat gaswinning met de ‘hand aan de kraan’ inhoudt?

“Het ‘hand aan de kraan’-principe is speciaal voor de gaswinning onder het Waddengebied in het leven geroepen. Het principe kent twee belangrijke pijlers. Enerzijds mag de bodemdaling, als gevolg van de gaswinning, niet groter zijn dan vergund, zodat deze niet leidt tot een afname van de wadplaten. Anderzijds mag de bodemdaling niet tot schade leiden aan de natuur in relatie tot de instandhoudingsdoelstellingen van de Natura 2000-gebieden Waddenzee, de duinen van Ameland, Schiermonnikoog en het Lauwersmeer. Als aan één van deze twee voorwaarden niet wordt voldaan, wordt de gaswinning door de overheid aangepast.”

Welke onderzoeken laten jullie dan uitvoeren om de ‘hand aan de kraan’ te kunnen houden?

“Door externe onderzoeksbureaus en kennisinstellingen wordt jaarlijks een zeer uitgebreid onderzoeksprogramma uitgevoerd. In hoofdlijnen kijkt men naar de diepe bodemdaling: het droogvallende wad in de kombergingen Pinkegat en Zoutkamperlaag, de kwelder van de Peazemerlannen en het Lauwersmeergebied. Hierbij worden bijvoorbeeld met satellieten de hoogtes van de wadplaten bepaald, vogeltellingen uitgevoerd, het type begroeiing op de kwelders gevolgd en de bodemdierrijke op de wadplaten onderzocht.”

Is de kraan al een keer dichter gedraaid?

“Nee, die situatie heeft zich in de 15 jaar waddengaswinning niet voorgedaan. Jaarlijks laat de overheid onze onderzoeksresultaten en rapporten toetsen door een onafhankelijke wetenschappelijke AuditCommissie Gaswinning Waddenzee (onderdeel van de Commissie milieueffectrapportage – m.e.r.). Het advies van de AuditCommissie is openbaar en wordt gepubliceerd op de website van de Commissie m.e.r. In haar laatste advies - van november 2020 - onderschrijft de AuditCommissie Gaswinning Waddenzee de conclusie van NAM, dat de bodemdaling in het monitoringsjaar 2019 binnen de toegestane ruimte is gebleven. Daarnaast concludeert de commissie dat er geen aanwijzingen zijn voor veranderingen in de natuur van de Waddenzee en het Lauwersmeer die het gevolg kunnen zijn van de gaswinning. De commissie geeft ook aan dat het huidige monitoringsprogramma van NAM een goede basis biedt om veranderingen in de bodem en de natuur te kunnen signaleren en te verklaren in relatie tot diepe bodemdaling door gaswinning.”

Wat is je favoriete plek in het Waddengebied?

“Ik vind het gehele waddengebied prachtig, met zo veel diversiteit in landschappen, kwelders, duinen, eilanden, wadplaten, noem het maar op.”

“Maar als ik nu een keus moet maken, dan kies ik als mijn favoriete plek toch wel de kwelder van de Peazemerlannen; hier zie je de dagelijkse dynamiek van de getijden terug in het ontstaan en ontwikkeling van stukjes landaanwinning met hele specifieke jonge vegetaties. Door mijn nieuwe functie had ik recent het genoegen om met kwelderonderzoeker Willem van Duin een dag op te trekken op de kwelder. De enthousiaste toelichting van zo'n oudgediende, zeer ervaren onderzoeker zorgt dan ook nog eens voor extra waardering aan zo'n bijzonder gebied.”

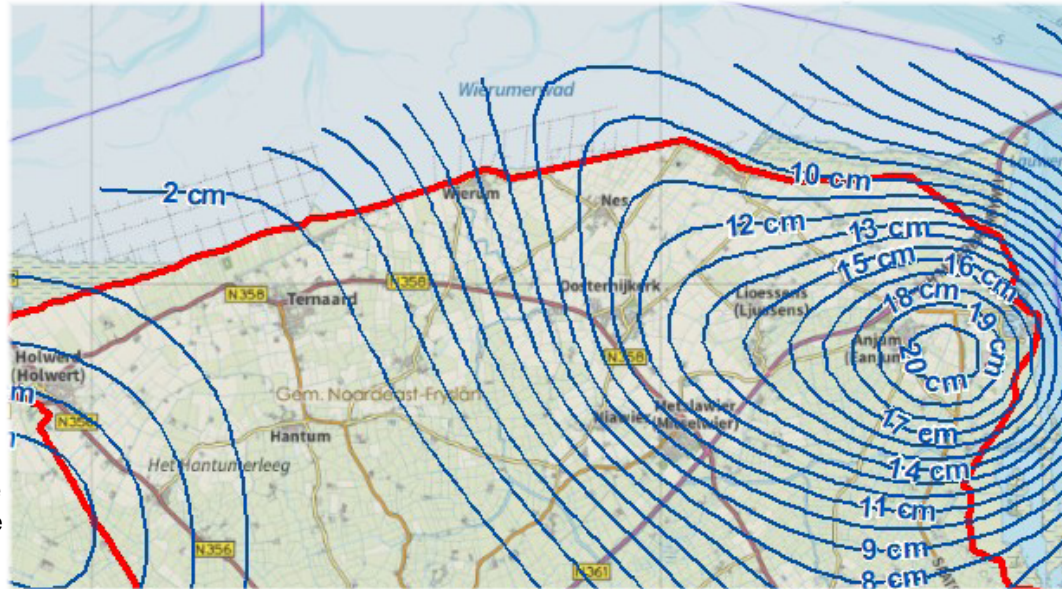
In het oostelijk deel van watersysteem Dongeradielen (de omgeving van Anjum, Ee, Metslawier en Moddergat) daalt de bodem door onder andere gaswinning die daar vanaf 1997 plaatsvindt. Wetterskip Fryslân, provincie Fryslân en gemeente Noardeast-Fryslân werken samen aan de voorbereiding van een gebiedsproces om de nadelige effecten te herstellen of te compenseren.

De maatregelen hebben effect op het hele watersysteem Dongeradielen. Vandaar dat het plangebied het hele watersysteem omvat (het rood omlijnde gebied op de kaart).

De rode lijn is de grens van het watersysteem Dongeradielen. De blauwe lijnen geven de verwachte bodemdaling in centimeters aan (prognose 2050, statusrapport 2020).

Samen met de streek

Bij gebiedsontwikkeling Dongeradielen wordt ook bekeken of er in de regio andere wensen en kansen zijn die gekoppeld kunnen worden aan de bodemdalingsopgave. Bijvoorbeeld op het gebied van landbouwstructuur en klimaat. Het doel is om een projectorganisatie in te richten die slagvaardig, samen met de streek, maatregelen uitwerkt.

Daarom vinden er op dit moment gesprekken plaats met belangenorganisaties (landbouw, natuur en dorpsbelangen), Bodemdalingscommissie Aardgaswinning Fryslân en de NAM. Ook zijn er gesprekken met projectorganisaties van andere gebiedsprojecten in de regio, waaronder omgevingsproces Ternaard. Welke onderdelen zijn handig of zelfs noodzakelijk om samen op te pakken?

Installatie projectorganisatie

Na de zomer komt er een projectorganisatie voor de bodemdaling Dongeradielen. Die heeft als opdracht om tot eind 2023 met de streek en alle direct betrokkenen een (ontwerp-)gebiedsplan te maken. De uitvoering start in 2024.

Verschillen Omgevingsproces Ternaard en Dongeradielen

In dezelfde regio zijn twee organisaties actief. Een voor de bodemdaling Dongeradielen en een voor het omgevingsproces Ternaard. Toch zijn er verschillen. De projectorganisatie Dongeradielen richt zich op het herstel of de compensatie van de effecten van bodemdaling door gaswinning. Het omgevingsproces Ternaard richt zich bij de mogelijke nieuwe gaswinning ook op investeringen in het gebied als het tot gaswinning komt. In het ontzorgingsspoor van het omgevingsproces Ternaard worden, voorafgaande aan mogelijke gaswinning, afspraken gemaakt over het omgaan met eventuele schade.

Er wordt in relatie tot de voorgenomen gaswinning bij Ternaard een stichting, genaamd 'Stichting Waakhûn', opgericht.

Deze stichting bewaakt alle belangen van de inwoners die, in een met bewoners en instellingen opgesteld afsprakenkader, ter ontzorging zijn vastgelegd. Omgaan met en voorkomen van schade zijn belangrijke elementen in het afsprakenkader.

Overeenkomsten omgevingsproces Ternaard en Dongeradielen

Er zijn ook overeenkomsten tussen beide gebiedsprojecten:

- Beide gebiedsprocessen hebben een link met gaswinning;
- Ze richten zich voor een groot deel op hetzelfde plangebied en hebben te maken met dezelfde (belangen)organisaties, boeren en burgers. Daarom vindt er nauwe afstemming plaats tussen beide projecten. Over bijvoorbeeld verzamelde opgaven, knelpunten, ambities, wensen en communicatie;
- Het thema verzilting speelt in beide gebiedsprojecten. Het monitoren, kennis verzamelen en oplossingen uitwerken is een gezamenlijke actie voor de hele waddenregio.

Meer weten over gebiedsontwikkeling Dongeradielen?

- **Kijk op:**
www.wetterskipfryslan.nl/projecten/gebiedsontwikkeling-dongeradielen.
- **Vragen?**
Neem contact op met Andrea Suilen of Rienk de Lange van Wetterskip Fryslân via telefoonnummer (058) 29 22 222.
- **Op de hoogte blijven?**
Meld je aan voor de digitale nieuwsbrief via:
dongeradielen@wetterskipfryslan.nl.

In de komende nieuwsbrieven wordt steeds iemand die betrokken is bij het omgevingsproces Ternaard geïnterviewd aan de hand van vier vragen.

Even voorstellen: Emile Hendriks in 4 vragen

1 Wie is Emile Hendriks ?

Emile is geboren in Utrecht in 1956 en komt uit een groot gezin van 13 kinderen. Na zijn studie natuurkunde, waarin hij is gepromoveerd, kon hij aan de slag bij de TU Delft. Daar heeft hij 35 jaar gewerkt als hoofddocent en onderwijsdirecteur Technische Informatica.

“Tijdens mijn studie was ik al geïnteresseerd in duurzaamheid en heb ik samen met een paar anderen de natuurkundewinkel in Utrecht opgericht. In deze winkel hielpen we mensen met een beperkt budget met het opzetten van duurzame onderzoeken, zoals bijvoorbeeld het uitvoeren van een trilling onderzoek rondom geluid”, aldus Emile. “Ook heb ik al in een vroeg stadium onderzoek gedaan naar isolatiewaarden van diverse materialen.”

Emile en zijn vrouw zijn na zijn studie in Delft gaan wonen. Ze houden beiden erg van klussen en buiten zijn. Eind jaren negentig wilden ze samen graag een oude woning opknappen, maar zowel Delft als Utrecht en omgeving waren in die tijd erg prijzig. Uiteindelijk zijn ze in Anjum terecht gekomen en hebben daar een monumentaal pand kunnen vinden. Na een half jaar voelde het huis en de omgeving zo goed dat ze er volledig zijn gaan wonen. Emile: “De mensen en de omgeving zorgen er echt voor dat we ons hier helemaal thuis voelen, we zijn goed geworteld in het dorp. Ook al ben ik van origine geen Fries, zo voel ik me nu wel.”

In 2017 kon Emile met vervroegd pensioen en sindsdien besteedt hij veel van zijn vrije tijd aan de Energiecoöperatie Anjum, waar hij bestuurslid van is. “Ons dorp wil graag verduurzamen. Dat doen we door bijvoorbeeld postcoderoos projecten uit te voeren, maar ook informatie- en voorlichtingsavonden te organiseren over zonnepanelen of isolatiemogelijkheden. Uiteindelijk hopen we als dorp zelfs van het gasnet af te komen,” geeft Emile aan.

2 Op welke manier ben je betrokken bij het Omgevingsproces?

Emile is ook vrijwilliger bij Dorpshuis de Dobbe in Anjum als beheerder. Vanuit zijn rol als beheerder van het dorps huis en bestuurslid van de energiecoöperatie is hij door Anjum voorgedragen om zitting te nemen in Gebiedscommissie i.o. “Ik vond het wel een eer dat ze mij hiervoor vroegen”, aldus Emile. Emile zit niet namens Dorpsbelang Anjum in de Gebiedscommissie, maar op persoonlijke titel vanwege zijn kennis voor het thema energie transitie.

3 Wat hoopt je te bereiken?

Emile hoopt dat er onder de inwoners draagvlak komt om ook de langere termijn in ogenschouw te nemen en hen te overtuigen dat dat noodzakelijk is. “De energietransitie levert niet alleen winst op voor de natuur maar uiteindelijk ook voor de eigen portemonnee.”

Binnen het Omgevingsproces is Emile de themadeskundige energietransitie. Emile: “Ik vind het belangrijk om het bij de feiten te houden. Klimaatontkenners begrijp ik niet. Zelf ben ik een sociaal figuur. Mijn boodschap is dan ook dat we het sámen moeten doen! We hebben het goed hier in Nederland, dat moeten we ook blijven zien met zijn allen.”

4 Wat zijn je ervaringen tot nu?

“De Gebiedscommissie i.o. is nu drie keer bij elkaar geweest. Ook hebben we als werkgroep Energietransitie al een constructieve vergadering gehad. We zijn met vijf hele betrokken mensen aan de slag en hebben al veel ideeën kunnen uitwisselen rondom energietransitie. Ik heb echt vertrouwen dat daar een goed voorstel uit gaat komen, het geeft mij zeker een positief gevoel”, aldus Emile.

